

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

УДК 342.72/.73:351.078](477)

Алоян Р.Т.,

аспірант кафедри адміністративного, фінансового та господарського права АПСВ ФПУ

Особиста безпека особи як елемент адміністративно-правового статусу громадянина

У статті аналізується особиста безпека одного з елементів адміністративно-правового статусу громадянина, визначаються її поняття, ознаки. Аналізуються точки зору науковців щодо правового закріплення прав громадян, людини та індивіда з точки зору дотримання особистої безпеки громадянина. Розглядається співвідношення поняття «безпека особи», «особиста безпека громадян», «безпека суспільства й держави».

Ключові слова: безпека, особа, національна безпека, суспільство, держава, громадянин, людина, порядок.

Сучасний період розвитку України характеризується реформуванням політичних, соціальних, економічних, духовних та організаційних основ суспільного і державного життя. Відповідно до Конституції України людина, її права та свободи є вищою цінністю. Визнання, дотримання та захист прав і свобод людини та громадянина – обов'язок держави[1]. В Україні визнаються та гарантуються права і свободи людини та громадянина згідно з загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права.

Саме незадоволення особистих інтересів громадян невідворотно призводить суспільство до нестійкого стану, що, у свою чергу, може спричинити такі соціальні явища як зростання правопорушень, проявів неповаги до загальнонаціональних цінностей тощо. Тому проблема створення громадянського суспільства пов'язана із безпекою особи, реальними можливостями забезпечення її прав і свобод.

Метою цієї статті є визначення особистої безпеки особи як елементу адміністративно-правового статусу громадянина, співставлення поняття «безпека особи», «особиста безпека громадян», «безпека суспільства й держави».

Розгляду особистої безпеки особи були присвячені праці таких вчених як В.Б. Авер'янов, Ю.М. Антонян, М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.Т. Білоус, І.П. Голосніченко, О.Ф. Долженков, К.Б. Левченко, Д.П. Калаянов, Р.А. Калюжний, С.В. Ківалов, Ю.Я. Кінаш, Т.О. Коломoeць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, В.В. Костицький, Ю.Ф. Кравченко, В.А. Ліпкан, С.М. Остюченко, Г.О. Пономаренко, В.П. Петков, Д.В. Приймаченко, В.К. Шкарупа, В.О. Шамрай та ін.

Перш ніж говорити про право на безпеку і його статус, необхідно визначити, що являє собою безпека як об'єкт права. Це питання залишається дотепер недослідженим. Із загального визначення безпеки як стану захищеності людини, держави, життєво важливих об'єктів природно випливає положення про те, що такий стан є благом і являє собою цінність для людини. Це дає підставу розглядати безпеку як одне з нематеріальних благ, що є об'єктами цивільних прав. З огляду на те, що серед нематеріальних благ, перерахованих у Цивільному кодексі, подані особисті права громадян, закріплені у Конституції України (життя і здоров'я,

честь і гідність, недоторканність тощо), цілком логічно припустити, що й безпека, будучи життєво необхідним для людини нематеріальним благом, породжує відповідне право. На те, що право на безпеку становить одне із природних прав людини, вказує як аналіз змісту цього поняття, так і аналіз ст. 3 Конституції України, де це поняття вжите. Але для того, щоб точніше визначити місце права на безпеку в системі особистих прав, необхідно розглянути всю систему конституційних прав, її структуру, основні етапи її формування, існуючі класифікації основних конституційних прав.

Під конституційними правами людини та громадянина в сучасному праві розуміється певний набір виняткових, невідчужуваних особистих прав, притаманних кожній людині, що гарантовані законодавчо й охороняються державою. У Конституції України правам людини й громадянина присвячено розділ 2 «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» (ст. 21-68). Аналіз цих статей засвідчує, що в ній термін «конституційні права» і такі близькі за змістом поняття як «права людини й громадянина», «права людини», «основні права й свободи людини» використовуються як синоніми.

В Україні визнаються й гарантуються права і свободи людини та громадянина відповідно до загально визнаних принципів і норм міжнародного права. Цим формулюванням законодавець надає конституційного характеру всій сукупності особистих прав, що становлять зміст поняття «права людини», зазвичай вживаного в міжнародних правових актах.

Деякі вчені намагаються розмежовувати поняття «права людини» та «права громадянина». Так, автори монографії «Загальна теорія прав людини» вбачають тут «роздвоєння» людини [6, с. 32], що впливає з протиставлення громадянського суспільства і держави: основу громадянського суспільства становлять інститути родини, приватної власності тощо, які спираються на «природні права людини, приналежні йому від народження», держава ж, «утримуючись від втручання в ці відносини, покликана захистити їх не тільки від свого, але й від будь-яких інших втручань». Часом «права громадянина охоплюють сферу відносин індивіда з державою (сферу публічних інтересів), у якій він розраховує не лише на захист своїх прав від незаконного втручання, а й на активне сприяння держави в їх реалізації» [6, с.35].

Ми не погоджуємося з таким визначенням прав людини й прав громадянина, що базуються на протиставленні держави й цивільного суспільства. У сучасному суспільстві реалізація громадянином будь-яких прав, у тому числі й політичних, неможлива без сприяння держави. Зазначене протиставлення впливає з класичної правової доктрини, що традиційно протиставляла одне одному, з одного боку, державу, що розглядалася як публічний простір, а з іншого, – цивільне суспільство, що трактувалося як деполітизований простір свободи, розглядаючи їх як дві фундаментально різні та непримиренні сфери. Але в сучасному житті межі між державою та цивільним суспільством стають все більш розмитими, виникають інститути, які неможливо однозначно визначити як суспільні або державні. Як справедливо зауважує В.В. Бойцова, «...концепція протиставлення громадянського суспільства й держави дає тріщину, коли останнє здобуває риси правового й перестав бути антиподом громадянинові» [2, с. 21].

Таким чином, ми доходимо висновку про відсутність принципових розходжень між правами людини й правами громадянина. Держава виступає гарантом як тих, так і інших прав. Розходження між цими двома групами прав спостерігається лише в колі суб'єктів, що наділяються цими правами: якщо права людини в сучасному міжнародному праві й внутрішньому праві ряду держав, у тому числі України, визнаються за кожною людиною, незалежно від її цивільного статусу, то цивільними правами наділяються тільки особи, пов'язані за допомогою інституту громадянства з певною державою й тільки відносно даної держави. При цьому необхідною умовою реалізації як прав людини, так і прав громадянина є безпечний стан суспільства й держави, безпека особи. Окрім того, реалізація самого права на безпеку немислима без активного захисту з боку держави в особі її органів.

Таким чином, право на безпеку є базовим, фундаментальним для всієї системи особистих прав, будучи наріжним каменем цієї системи.

Своє повне вираження ідея недоторканності основних прав людини вперше одержала в працях ранньобуржуазних мислителів (Г. Гроцій, Б. Спіноза, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є та ін.),

які проголошували такі основні принципи правової держави: верховенство закону, рівність усіх перед законом, поділ влади, визнання прав індивіда й захист їх від сваволі влади. У XIX ст. в епоху розвитку капіталізму однієї свободи, що розуміється як повне невтручання держави, було вже недостатньо для захисту людини від капіталістичної сваволі. Стало зрозумілим, що захист прав людини вимагає втручання держави, активних законотворчих і практичних дій з її боку, спрямованих на реалізацію гарантованих прав. У цей самий час виникли природно-правова та позитивістська теорії природи прав людини. Мета прихильників природно-правового підходу полягала в тому, щоб змусити державу визнати права людини невідчужуваними і недоторканими. Прихильники позитивістського підходу пропонували єдиним джерелом, у тому числі й прав людини, вважати державу.

Окремі прояви природно-правового та позитивістського підходів до природи прав людини і взаємин між особою та державою частково збережені й у сучасному праві, набуваючи характеру тенденцій. Суть першої тенденції полягає в тому, що підкреслюється самостійний статус прав людини, незалежно від того, наскільки повно вони відображені в позитивному законодавстві. Суть другої тенденції полягає у зосередженні уваги переважно на тих правах людини, що вже конституційовані в позитивних правових нормах, обсяг і зміст яких чітко визначені законодавцем.

Така розбіжність між двома підходами знаходить своє відображення в конституціях сучасних держав і документах міжнародного права. Так, у конституціях США, Франції, Італії, Іспанії втілена надпозитивна (природно-правова) концепція прав людини, а в конституціях Австрії, ФРН – позитивістська.

Виходячи з викладеного, ми пропонуємо розглядати право на безпеку як основне, базисне конституційне право людини та громадянина. Його базисний характер проявляється в тому, що реалізація цього права в усіх сферах життя та соціальної діяльності служить необхідною умовою реалізації всіх інших прав і свобод людини та громадянина, незалежно від природи й місця кожного з них у правовій системі особистості.

Особливий статус права на безпеку виражається ще й у тому, що його реалізація, як правило, передбачає певні обмеження інших основних прав і свобод. Саме цим, у першу чергу, й характеризується правовий статус поняття «безпека». Аналіз методів забезпечення безпеки в різних сферах діяльності приводить до однозначного висновку про те, що їх реалізація, як правило, пов'язана з необхідністю обмеження деяких основних прав і свобод. Можливість таких обмежень передбачена в Основному Законі України. Згідно з п. 1 ст. 64 за умов воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень.

Як бачимо, можливість обмеження конституційних прав і свобод громадян може бути зумовлена двома вищевказаними видами обмежень. Ці та інші законодавчі норми, в яких фігурує поняття «безпека», вказують на те, що кінцевою метою законодавця є не захист безпеки як такої, а захист певних цінностей і прав, що охороняються законом, у першу чергу, життя та здоров'я людей. Безпека ж, як бачимо, є не що інше як стан надійної захищеності цих цінностей, необхідна умова реалізації відповідних прав.

Ми пропонуємо право на безпеку розглядати як одне з основних конституційних прав. Його положення в системі цих прав визначається тим, що воно є основним, базисним правом, без реалізації якого неможливе надійне, гарантоване забезпечення всіх інших прав людини та громадянина.

Безпека особи складається із суспільних відносин, що визначають систему внутрішніх і зовнішніх умов, які запобігають загрозам невизначеному колу осіб. Аналіз сфери особистої безпеки передбачає визначення та встановлення кола суспільних відносин, що становлять її зміст. До них можна віднести: відносини, що містять умови для безпеки особи; відносини, що складаються в процесі забезпечення безпеки особи; відносини, що безпосередньо забезпечують безпеку особи.

Ці відносини і визначають безпеку особи, під якою розуміють систему внутрішніх і зовнішніх умов економічного, політичного, соціального та іншого характеру, що запобі-

гають загрозам невизначеному колу осіб з метою забезпечення безпеки їх життя та здоров'я, прав і свобод, честі та гідності, недоторканності й свободи, а також суспільної моральності.

Підсумовуючи аргументи, наведені на користь визнання безпеки особи елементом її адміністративно-правового статусу, необхідно розкрити адміністративно-правову природу безпеки особи. Її можна визначити як стан захищеності прав і свобод особи від внутрішніх і зовнішніх загроз. Як об'єкт адміністративно-правового регулювання безпека особи являє собою стан захищеності прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина від внутрішніх і зовнішніх загроз за допомогою адміністративно-правових засобів. Установлені державою норми права визначають систему внутрішніх і зовнішніх умов, що запобігають загрозам особистої безпеки. Реалізація цих норм у суспільних відносинах становить основний зміст безпеки особи. Відмінність понять безпеки особи та особистої безпеки полягає в тому, що за особистої безпеки сукупність суспільних відносин спрямована на захист життя, здоров'я, недоторканності та свободи конкретної людини від внутрішніх і зовнішніх загроз. При забезпеченні ж безпеки особи передбачається невизначене коло осіб. Отже, безпеку особи можна визначити і як урегульований адміністративно-правовими нормами стан захищеності її прав, свобод і законних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

В основі безпеки особи, громадського порядку та суспільної безпеки в державі лежать загальні принципи, до яких відносяться: законність, стабільність і гарантування, взаємна відповідальність особи, суспільства та держави щодо забезпечення безпеки, дотримання балансу життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави.

Подібність безпеки особи, громадського порядку та суспільної безпеки виявляється у наступному: у будь-якій сукупності суспільних відносин домінують ті, які дають їй якісну визначеність. Тому сфера безпеки особи, суспільної безпеки може включати й зв'язки, характерні для громадського порядку, але останні є у цій сфері другорядними, такими, що не визначають її сутність. У цих випадках порушення суспільних відносин одночасно впливають і на відносини громадського порядку.

До запитання безпеки особи: як це поняття співвідноситься з поняттями «особиста безпека громадян», «безпека суспільства й держави» тощо. Якими способами й методами вона забезпечується? На ці питання прямих відповідей в законодавстві й інших нормативних актах немає. Разом з тим підвищення ефективності наукових досліджень, зокрема, державно-правових передбачає розробку не лише прикладних тем, а й загальнотеоретичних основ науки, до яких відносяться, в першу чергу, поняття та визначення.

Ми поділяємо точку зору вчених, які стверджують, що слід подолати негативне ставлення до конструювання та визначення правових понять як до чогось формального, абстрактного, схоластичного, такого, що виходить за межі догматичного методу... [204, с.80]. Вивчення, дослідження наукових юридичних понять є безумовно необхідним, без цього не може розвиватися юридична наука, та правильно застосовуватися діюче право.

Проблема з'ясування поняття безпеки особи в юридичній літературі майже не досліджена. Лише протягом останніх років у працях С.В. Степашина [3, с. 51], Б.П. Кондрашова [4, с. 5], В.О. Шамрая [7], й інших авторів спостерігаються спроби аналізу окремих аспектів даної проблеми.

Інститут безпеки є комплексним правовим інститутом, що характеризує організацію захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. У зв'язку з цим розрізняють безпеку особи, суспільства та держави.

Зміст і об'єм поняття тісно пов'язані одне з одним. Цей зв'язок виражається в законі зворотного відношення між об'ємом і змістом поняття, який встановлює, що збільшення змісту поняття веде до утворення поняття з меншим об'ємом; збільшення об'єму веде до створення поняття з меншим змістом. Так, розглядаючи зміст поняття «безпека особи» стосовно об'єкту, ми переходимо до понять «особиста безпека», «суспільна безпека», «державна безпека». Тому, виходячи із закону зворотного відношення, поняття «безпека» за обсягом буде ширшим, ніж поняття «національна безпека», «суспільна безпека», «безпека особи» тощо, а за змістом – меншим.

Безпека особи складається з суспільних відносин, що визначають систему внутрішніх і зовнішніх умов. Аналіз сфери безпеки особи передбачає визначення та встановлення кола суспільних відносин, складових її змісту. До них можна віднести такі суспільні відносини: що створюють умови для безпеки особи; що складаються в процесі забезпечення безпеки особи; що безпосередньо забезпечують безпеку особи.

Під безпекою особи слід розуміти систему внутрішніх і зовнішніх умов (економічного, політичного, соціального, екологічного, юридичного, техногенного й іншого характеру), що запобігають загрози невизначеному колу осіб з метою убезпечення їх життя та здоров'я, прав і свобод, честі й гідності, статевої недоторканності та свободи, а також суспільній моральності, що забезпечується державною владою та органами місцевого самоврядування у взаємодії з громадськими об'єднаннями.

У понятті «безпека особи» необхідно виділити такі елементи як зміст, правові засоби, мета, гарантії.

Розглядаючи співвідношення понять «національна безпека», «безпека особи», «особиста безпека», слід зазначити, що вони мають спільні ознаки, які дозволяють зіставляти їх один з одним. Наприклад, життєво важливі інтереси, об'єкти посягання. У змісті цих понять наявні ознаки, що вказують на їх схожість, ідентичність. Проте, розглянувши їх більш детально, бачимо, що одне поняття є складовою іншого, отже, вони не є тотожними.

Спірним залишається питання про те, що є більш важливим для держави – «безпека особи» чи «національна безпека». Якщо брати до уваги те, що система національних інтересів України визначається сукупністю основних інтересів особи, суспільства й держави, то на сучасному етапі інтереси особи полягають у реальному забезпеченні прав і свобод, безпеки особи, а інтереси держави – у захисті конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності. За такої постановки питання перевага надається людині, її правам, свободам, які є найвищою соціальною цінністю. Якщо будуть забезпечені права й свободи багатонаціонального народу в державі, то він, у свою чергу, захистить суверенітет, конституційний лад і територіальну цілісність держави, правопорядок, громадський порядок й суспільну безпеку.

Розглядаючи зв'язок безпеки особи, громадського порядку й громадської безпеки, слід підкреслити, що з'ясування близькості цих сфер дозволяє встановити межі суспільних відносин, що охороняються, більш чітко визначити межі компетенції у суміжних сферах суспільного життя й їх співвідношення.

Проблема співвідношення безпеки особи, громадського порядку та суспільної безпеки, на нашу думку, належить до недостатньо розроблених. З приводу цієї проблеми існує кілька думок. Прибічники однієї з них вважають суспільну безпеку складовою частиною громадського порядку, інші оцінюють суспільну безпеку як більш об'ємне явище щодо громадського порядку. Деякі в громадському порядку та суспільній безпеці вбачають самостійні категорії. Так, Ю.А. Соколов, відзначаючи органічний зв'язок громадського порядку з суспільною безпекою, виділяє останню як явище, хоча й близьке до громадського порядку, але таке, що має суттєві відмінності від останнього. А.В. Серьогін, спираючись на аналіз чинного законодавства, підкреслює тісний зв'язок громадського порядку з суспільною безпекою і вважає, що вони виступають як самостійні правові категорії [5, с. 134-135]. На нашу думку, безпека особи, громадський порядок і громадська безпека є тісно взаємозв'язані та взаємообумовлені категорії, що становлять складні соціальні явища, мають у своїй основі певні сукупності суспільних відносин, які охороняються спеціальними нормами. Найбільш суттєві та численні відносини регулюються нормами права. Однорідність суспільних відносин, складових змісту кожного з розглянутих явищ, і урегульованість їх певними сукупностями правових норм дозволяють розглядати їх як самостійні комплексні правові інститути, а поняття, що їх позначають, як міжгалузеві правові категорії.

В основі безпеки особи, громадського порядку та суспільної безпеки в державі лежать загальні принципи: законність, стабільність і гарантованість безпеки, взаємна відповідальність особи, суспільства й держави по забезпеченню безпеки, дотримання балансу життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави.

Важко виділити відносини у сфері безпеки особи, громадського порядку або суспільної безпеки, які існували б ізольовано один від одного. У будь-якій сукупності суспільних відносин домінують ті, які додають цій сукупності якісної визначеності. Тому сфера безпеки особи, суспільної безпеки може включати й зв'язки, характерні для громадського порядку, але останні будуть у цій сфері другорядними, такими, що не визначають її суті. Порушення цих суспільних відносин одночасно впливає й на відносини громадського порядку. Наприклад, дотримання правил руху на об'єктах транспорту має своїм основним суб'єктом громадську безпеку, оскільки користування джерелами підвищеної небезпеки ставить під безпосередню загрозу життя та здоров'я людей. Разом з тим недотримання цих правил призводить до порушення суспільного спокою, нормального ритму життя, тобто громадського порядку, хоча основними в порушуваній сфері є все ж таки відносини суспільної безпеки. Ось чому завдання з охорони громадського порядку, забезпечення безпеки особи та суспільної безпеки у багатьох випадках вирішують одні й ті самі державні органи. Так, органи Держтехнагляду, забезпечуючи суспільну безпеку при здійсненні робіт на різних об'єктах транспорту (наприклад, під час ведення вибухонебезпечних робіт), сприяють збереженню суспільного спокою, нормального функціонування підприємств, установ та організацій, чим позитивно впливають на стан охорони громадського порядку й забезпечення безпеки особи.

Таким чином, хоча сфери безпеки особи, громадського порядку й суспільної безпеки тісно пов'язані між собою, домінуючими у кожній з них є відносини, зумовлені різними соціальними потребами. Відмінність у засобах регулювання. Тут можна виділити два аспекти.

По-перше, якщо засобами регулювання громадського порядку є правові та моральні норми, правила проживання, звичаї, то в регулюванні громадської безпеки, крім правових норм, широко використовуються техніко-юридичні й технічні правила. З розвитком науки і техніки все більше розширюється сфера соціально-небезпечних зв'язків, що виникають у процесі виробництва або зумовлені природними чинниками. Держава вимушена також брати під охорону ті технічні засоби, використання яких може призвести до небезпечних для суспільства результатів. У зв'язку із цим технічні норми, які виражають виробничо-технічні вимоги, в окремих випадках набувають юридичного характеру й виступають як норми права. Більшість правових норм, якими регулюються відносини суспільної безпеки, мають у своїй основі технічні правила, встановлені або санкціоновані державою.

По-друге, правове регулювання відносин громадського порядку здійснюється головним чином нормами державного, кримінального й адміністративного права, тоді як значна частина відносин суспільної безпеки безпосередньо регулюється також нормами трудового й цивільного права. Безпека особи регулюється всіма галузями права.

Література:

1. Конституція України. – К., 1996. – Ст. 3.
2. Бойцова В.В. Служба зашиты прав человека и гражданина: мировой опыт / В.В. Бойцова. – М.: Изд-во «БЕК», 1996. – 390 с.
3. Строгович М.С. Философия и правоведение / М.С. Строгович // Советское государство и право. — 1965. — № 5. — С. 83.
4. Кондрашов Б.П. Общественная безопасность и административно-правовые средства ее обеспечения / Б.П. Кондрашов. – М., 1998. – 412 с.
5. Коренева А.П. Административная деятельность органов внутренних дел: Учебное пособие / А.П. Коренева. – М.: Профиздат, 1992. – 243 с.
6. Общая теория прав человека / под ред. Е.А. Лукашева. – М.: Норма, 1996. – 488 с.
7. Шамрай В.О. Особиста безпека працівників Державної податкової служби України: навч. посіб. / В.О. Шамрай, В.С. Гаркуша, Ю.В. Корнеев. – К., 2005. – 568 с.

Алоян Р.Т., аспірант кафедри адміністративного, фінансового і господарського права АТСО ФПУ

Личная безопасность личности как элемент административно-правового статуса гражданина. В статье анализируется личная безопасность одного из элементов административно-правового статуса гражданина, определяются ее понятие, признаки. Анализируются

точки зрення учених относительно правового закрепления прав граждан, человека и индивида с точки зрения соблюдения личной безопасности гражданина. Рассматривается соотношение понятия «безопасность личности», «личная безопасность граждан», «безопасность общества и государства».

Ключевые слова: безопасность, личность, национальная безопасность, общество, государство, гражданин, человек, порядок.

Aloyan R.T., Post-graduate student of the Department of Administrative, Financial and Economic Law of Academy of Labour and Social Relations of FPUU

Personal safety of the individual as an element of administrative-legal status of the citizen.

The article deals with the analysis of the personal safety as one of the elements of administrative-legal status of the citizen, its concepts, peculiarities. Different scientific points of view concerning legal guarantees of the citizens' rights, observance of personal safety of the citizen are revealed. The correlation of the concepts «safety of person», «personal safety of citizens», «safety of society and the state» is considered.

Key words: safety, individual, national safety, society, state, citizen, man, order.

УДК 343.137:502

Артеменко О.В.,

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України

*Особенности провадження у справах про проступки
у сфері охорони навколишнього природного середовища*

У статті висвітлюються стадії провадження у справах про екологічні проступки. Вказуються проблемні аспекти та особливості розгляду та вирішення адміністративних справ у сфері охорони навколишнього природного середовища. Зазначається, що для встановлення складу правопорушення у сфері забезпечення охорони навколишнього природного середовища необхідно довести наявність причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою і виникненням шкоди. Зроблено висновок, що протокол про порушення екологічного законодавства є основним актом, який складають у сфері охорони навколишнього природного середовища суб'єкти органів державного контролю спеціальної компетенції, громадські, екологічні інспектори.

Ключові слова: адміністративна відповідальність; адміністративне провадження; адміністративний протокол; екологічне правопорушення.

Вагомим елементом права охорони навколишнього природного середовища є інститут екологічної відповідальності, тобто відносини між державою в особі спеціально уповноважених органів та особою, яка здійснила екологічне правопорушення (фізична, посадова або юридична) по застосуванню до порушника відповідного стягнення [1, с. 163].

Вітчизняна юридична наука виділяє чотири види відповідальності за правопорушення у цій галузі: адміністративно-правову, цивільно-правову, дисциплінарно-правову, кримінальну. Але саме адміністративній відповідальності відводиться визначальна роль як владного стимулюючого регулятора суспільних екологічних правовідносин.

Важливою складовою адміністративного процесу є адміністративне провадження. Тому на сучасному етапі розвитку Української держави особливо актуальним є дослідження ходу адміністративного провадження з метою виявлення можливих помилок, причин їх скоєння, особливостей стадій тощо.

Метою нашої статті є висвітлення стадій провадження у справах про екологічні проступки, а також звернення уваги на проблемні аспекти розгляду та вирішення адміністративних справ у сфері охорони навколишнього природного середовища.